

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A nevelés kérdése és a színpad.

Az individuális, szabad nevelés kérdésének égető voltát mi sem bizonyítja jobban, mint napjaink drámairodalma, mely a nagy közönség ízléséhez és szükségletéhez szabva, szinte már az aristophanesi Dikaios Logos és Adikos Logos stílusában vitatja a színpadon a régi és az új nevelési elvek jogosultságát.

Más helyütt (Új Élet, 1912.) volt alkalmunk P. Bourget: *Le tribun* c. és P. H. Loyson: *L'apôtre* c. 1911-ben szinte egyszerre írt és előadott 'ellendramáit' taglalni. (Előbbit azóta nálunk is játszották.) Ugyane darabokban egyfelől szociális vonatkozások, másfelől a a politikus apa elvhűségének kérdése áll előtérben, de az apa, ki új elvek szerint nevelt és megtévedt fiát majd abszolválja és csak magát, apostolkodását tartja vétkesnek fia hibáiban (Bourget), majd meg elég erős, fiát elítélni és így az új elveket felmenteni a meglátottan fia hibájából őket fenyegető vádak alól (Loyson), — mondom, ez az apa a maga sorsának megpecsételésével önkénytelenül is, de meg a költők irányzatosságában kifejezett célzásokkal is, válaszol a szabadszellemeű nevelés elfogadhatóságának elvi kérdésére és Bourget tagadja, Loyson elismeri jogosultságát. — Kétségtelennek tartjuk, hogy e feleletek csak igen ügyes személyvesztéssel tűntethetők fel a nevelési probléma megoldásának. Az apák ítéletét a járulékos körülmények: a vétség és az abba sodró szerelem milyensége, e körülményeket pedig a két fiú, Octave és Georges, egyénisége determinálja, tehát a felelet az új és régi nevelés elvi kérdését nem érinti. Egyébként is e látszólagos pedagógiai célzat is csak másodlagos, miután a fiú neveletésének kérdése csupán függvénye az apa modern elvei sorsának.

Hermann Bahré az érdem, hogy a szociális-politikai milieut lehántva, mindent, ami ezzel jár, háttérbe állítva, egyfelől egyenesen pedagógiai problémának állítja be az egyéni nevelés kérdését, más-

felől a színpad szükségleteihez, valamint e pont döntőnek felismert jelentőségéhez alkalmazkodva: vigjátékában* az új, egyéni nevelést a szerelmi (nemi) élet serpenyőjén izzasztja és úgy olvasztja ki a lehető minél kevesebb mellékkörülménytől elsózott anyagból a maga tanulságait, egy értékes költőegyeniség mindenestre érdekes meggyőződését. Mit jelent az egyén számára a Humboldt Vilmos-féle értelemben vett, erősen szabadságadó egyéni nevelés elveinek és a rousseau-i jóhiszeműséggel nevelődni-hagyásnak ama sajátságos keveréke, melyet dr. Friedrich Esch, Bahr apostola, képvisel — általában és mit jelent különösen az első kamaszszerelem korában? (Hans, — a 'médium' — 16—17 éves.)

Esch elveinek származását illetőleg *sapientia sat* a következőket kiemelünk: Minden gyermekkel új világ kezdődik és vele születik a saját külön törvénye. (Szereti idézni, hogy minden ember istennek egy gondolata és Isten sohase gondolja kétszer ugyanazt). Amire Isten szánta a megteremtett embert, azt kell a nevelésnek kihoznia belőle és minden más; oda nem valót távol kell tartania tőle. Szóval a nevelés segítsen a gyermeknek énjét megtalálni, adjon alkalmat, mutasson utat, mert ha az embert magára hagyjuk, félig elforgácsolódik a maga keresésében. Ebből a szülőkré ilyenféle tudnivalók következnek: A gyermeknek szabadon kell magát kifejtene (Humboldt energia-erénye és szabadság-feltétele!); a szülő ne képzelje, hogy bármit is jobban tud a gyermeknél és főleg ne merje annak akaratát hajlítani. Mindig az az igaz, amire a szív, az érzés visz és nincs szánandóbb, mint egy megtört akaratú ember. Ha ki pedig olyat kíván a gyermektől, amit az nem magától ad, kényszerével, parancsaival hazug színlelőt nevel.

Mindezekből következik, hogy mikor Hans, ki ép most került a városi iskolába, azzal az újsággal állít be, hogy egy élete, egy halála, feleségül veszi a Lene szakácsnőt, akivel egy táncmulatságon ismerkedett meg (szóval az első nőt), — apa és anya felkerékednek, vizitálnak a szakácsnőnél és kiismerve egyébként igen becsületés gondolkozását, rögtön el is jegyzik fiuknak. Hogy Hans másnap a szakácsnőnek tett házassági ígéretéről megfélemlítve, már egy görög táncosnőért rajong és Lene mégis csak egy gazdává leendő pincérudvarlóját részesíti előnyben, mindez csak az apa *tulzó* apostolkodását, naiv, egyszóval: vigjátéki következetességét, vak idealizmusát nivellálja és ha a végtelüket kellőkép redukáljuk, Bahr a komoly kérdésre is felel.

Az 'ellenpárt' alkalmi és elvi képviselői közül Hans, a maga

* *Das Prinzip*, Lustspiel; 1912, S. Fischer, Berlin.

tizenhat éves öregeskedésével, határozatlan határozottságával, mik egyáltalán nem érik fel az apai idealizmus magas feltételezéseit, nem érdemlik ki annak jóhiszemű elengedését, — nem a nevelés hibájából ilyen, hanem épen ez a korból és egyéniségből folyó alaptermészete. A kérdés ép az, hogy ilyen nevelés nélkül milyen reakciókba élesedhetett volna az ilyen finyásan törékeny jellem és Bahr érezteti, hogy mennyivel kisebb baj, ha Hans azért tesz szüleinek szemrehányást, mert túlnagyosan bántak vele (szabadnak, egyéniségnek respektáltak) kicsi kora óta és segédkezet nyújtottak neki ostobaságai elkövetéséhez. Épúgy Lene viselkedése (hogy mégis pincérjéhez húz és a vendéglősné-ábrándot előbbre tartja Hansnál) nem azt jelenti, hogy ami komoly mag Friedrich elveiben van, ne tette volna meg hatását az ő egyszerű lelkére is és bár lehetetlennek tartja, hogy Esch elvei szerint azt tegye, amit jónak lát — minthogy sokszor többfélét lát jónak, vegyük észre mennyire optikai csalódása az, hogy a tőle oly távoli gondolatot, Hansot, kit csak Friedrich tolt rá ideig-óráig, valaha is „jónak látta”. Viszont nem kevésbé fenyeget itt a kérdés, hogy mi lett volna e szimplán jóindulatú, népi nőszemélyből, ha Hansot vadítják, ez pedig Lenet. A perspektívát: «Köchinnen sind eine tückische Rasse», aláfesti Kreger, a nagybácsi, a tipikus régi nevelő, ki e tapasztalatáért (úgy látszik elszólásából) szép összeg tandíjat fizetett. Mindenesetre érezzük a lehetőséget, hátha ép ez ébredt volna fel az egyébként tipikusan derék cselédleányban az akadályok során. Az bizonyos, hogy a teljes akaratszabadság semmi bestjiát e két emberben nem szabadított fel és ez megingatja hitünket a Kreger-től képviselt régi hit iránt, hogy csak az imperativusok kényszere csinál erkölcsi lényt belőlünk. A darab végén csakugyan Kreger is inog, legalább is ez egy esetet illetőleg. Be kell látni, hogy ha *more patrio*, atyai átokkal súlyosbítva tiltották volna meg Hansnak ezt a szerelmet, lacerált hevessége éjszaka, ifjúi romantikával szőktette volna meg Lenéjét: a korlát megvadtította volna, míg így szabadsága megadta neki a módot és alkalmat, hogy lehüljön. Hans, Lene és Kreger csak azért tehetnek szemrehányást Esch doktornak, — ami e darabot vigjátékká teszi: túlzásáért, jóhiszemű, mértékevesztett, naiv, ideális túlzásáért, mellyel a maga bevallása szerint kétezer (sőt kétszáz ezer) év múlva eljövendő emberek mértékét már maiakra próbálja ráhúzni, amellyel a gyerek- és népi lélek legbeidegzettebb és legosztentáltabb vonásait se látja meg a maga elképzelésének elfogultságában. De ne feledjük: Bahr vigjátékot és nem pedagógiai iránydrámát írt.

Ezt tekintetbe véve, úgy látszik, azt feleli, hogy az új nevelő mindenesetre jobb, mint a régi (hiszen még Friedrich hibái mellett

is többet ért), mert a régi biztosan ront, az új esetleg használhat a nehéz esetekben. De viszont: a legjobb pedagógiai elvekben és tanításokban is esztelenség a végletekig, vakon, kizárólagosan bízni, mert a legjobb elvek mellett is elengedhetetlenek bizonyos szerencsés véletlenek és az egyéniség valami veleszületett készsége, hajlama a jóra. Ezt demonstrálja Friedrich leányának Luznak és Péternek itt nem részletezett epizódja is, — ha ugyan jól gondoljuk a vígjátéki túlzást és véletlent a komolyság nyelvére fordíthatni. Hogy pedig a szerencsés véletleneknek és a jó alaptermészetnek legalább kaput nyit ez az új nevelés, míg a régi *a priori* becsapja azt, — ez volna Bahr végszava a nevelőkhöz.

Marót Károly.

A balkáni események az iskolában.

Még mindig nem fejeződött be az események láncolata odalent a Balkán félszigeten. Már nem várjuk ugyan mohó kíváncsisággal az ujságokat, de még mindég akad, ha nem is úgynevezett szenzációs, de legalább is nagyon jellemző esemény. Az ott lefolyt nagy történeti színjátéknak szóba kell kerülnie az iskolákban is. Ha máshol nem, legalább a történettanítás keretében. Ugy volna rendjén, hogy az ilyen nagy eseményekkel külön is foglalkozzanak az iskolai munka területén belül, ezekről általános érdekű előadásokat tartsanak. De ha az aktuálítások még nem illeszkedtek be az egész munka menetébe, legalább egy-egy részen helyet kell kapniok. A tanítást nagyon érdekessé teszi, hogy amiről beszélünk, az megtörtént, sőt részben most történik. De ugyanez a körülmény bizonyos nehézségeket is támaszt. Mert a régimódú kényelmes gondolkodás- és gondolkodtatás nélküli történettanításnak vége van akkor, amikor az előttünk lefolyt eseményekről beszélünk.

Kérdés azonban, hogyan álljon az oktatás a gyermekek elé ezzel a szövevényes történettellel. Avagy nem jobb volna az egészet elhallgatni, hiszen ez a csúnya dolgok láncolata. Szószegés, önzés, gyilkolás és más ilyenféle események merednek elénk. Bizony ezek, de ugyancsak ilyenek voltak a múltban is. Olyan ez a dolog, mint mondjuk néhány család története. Aminthogy az is. A népek élete, fejlődése, története olyan, mint az egyes emberé. De az idők folyamán az események olyan szépen színeződtek ki, hogy a bűnökből erények lettek, az igazságok helyett pedig szép frázisok keletkeztek. Most azonban egy kis baj lesz a frázisokkal. A nép, az istenadta nép, nem szabadságot keres, hanem földet, legelőt. Nem eszméért harcol tehát,